

PŮDA A BIOTA

Areály rozšíření

Areál organismů

Areál - 1. různá velikost (cirkumpolární, cirkumpacifický, pantropický, kosmopolitní – organismus s globálním rozšířením, který chybí jen na nevelkých nebo relativně oddělených teritoriích (Antarktida, ostrovy). U mořských organismů rozšíření ve všech mořích, u suchozemských organismů na většině kontinentů.

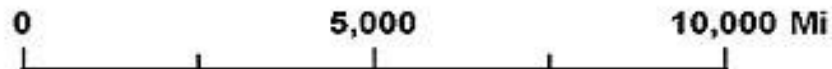
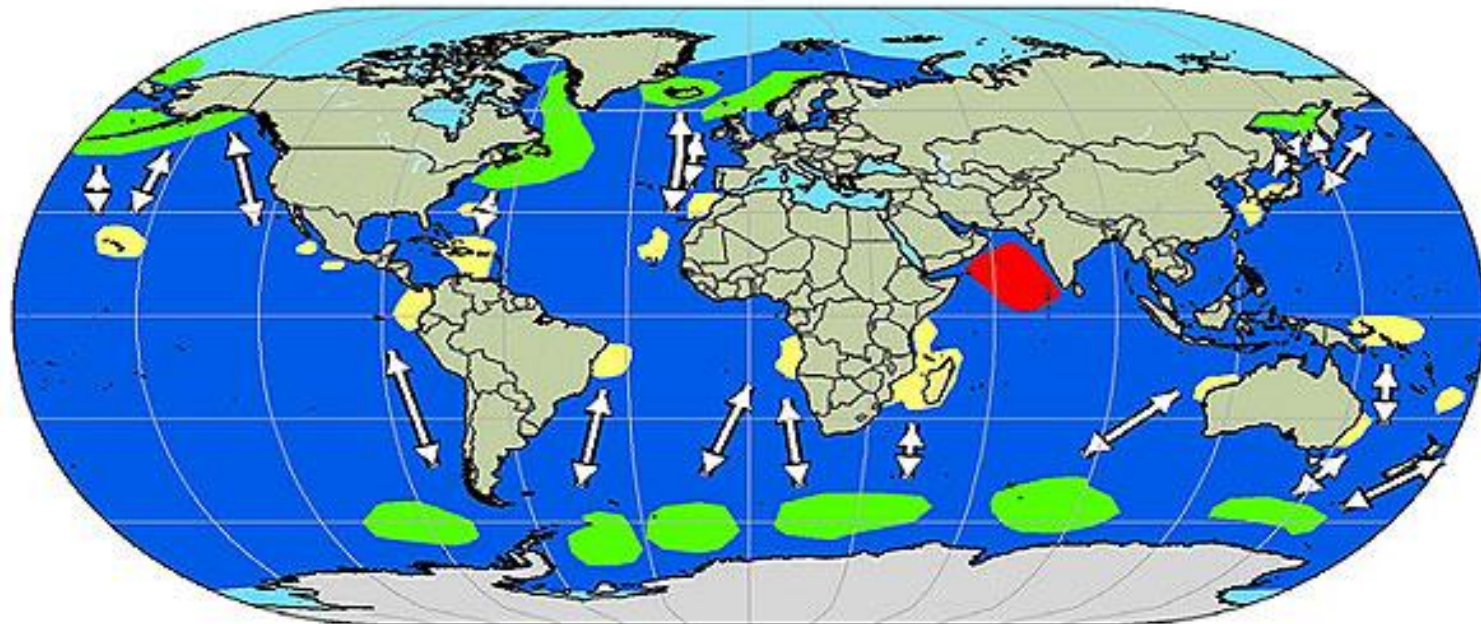
ubikvist – organismus, který se může vyskytovat kdekoliv; je schopen obývat nejrůznější prostředí. Vyznačuje se širokou ekologickou amplitudou – euryekní.

2. Spojitý, nespojitý areál - (disjunktivní, konjunktivní) – překážka, hory, řeka, jezero, úžina apod.

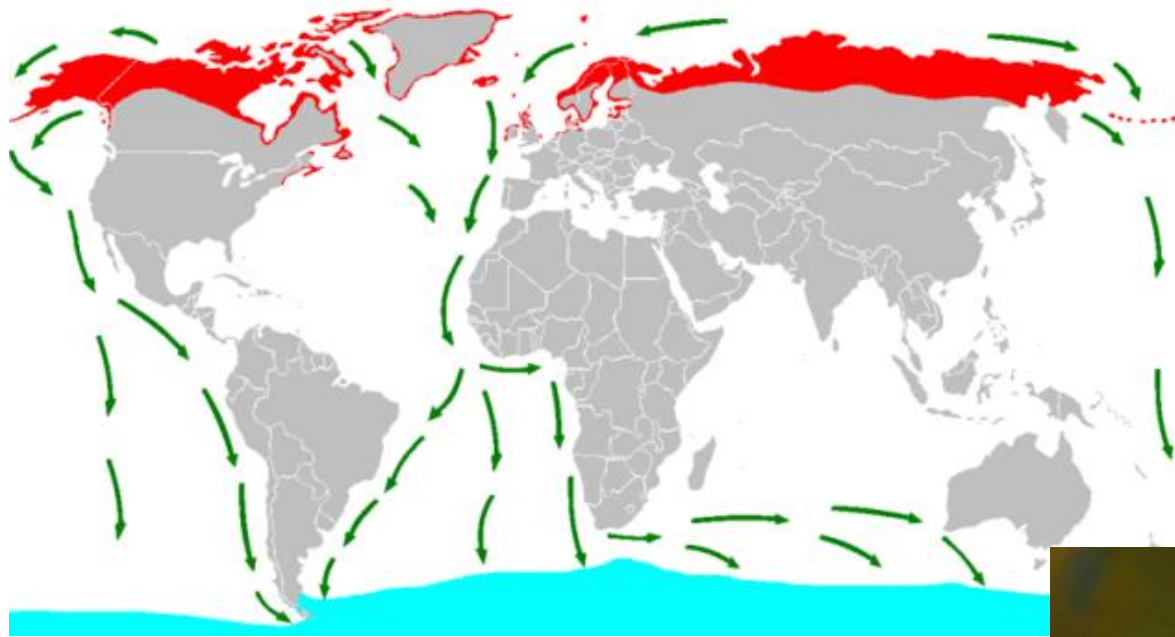
Druhy autochtonní – původní druhy organismů – druh žije v daném místě s optimálními podmínkami pro existenci

Druhy alochtonní – nepůvodní druhy - výskyt mimo oblast původního rozšíření (cizí, zavlečené antropogenními nebo přírodními pochody)

Migrace keporkaka (*Megaptera novaeangliae*)

Oblast rozmnožování a přezimování – rybák dlouhoocasý (*Sterna paradisaea*)

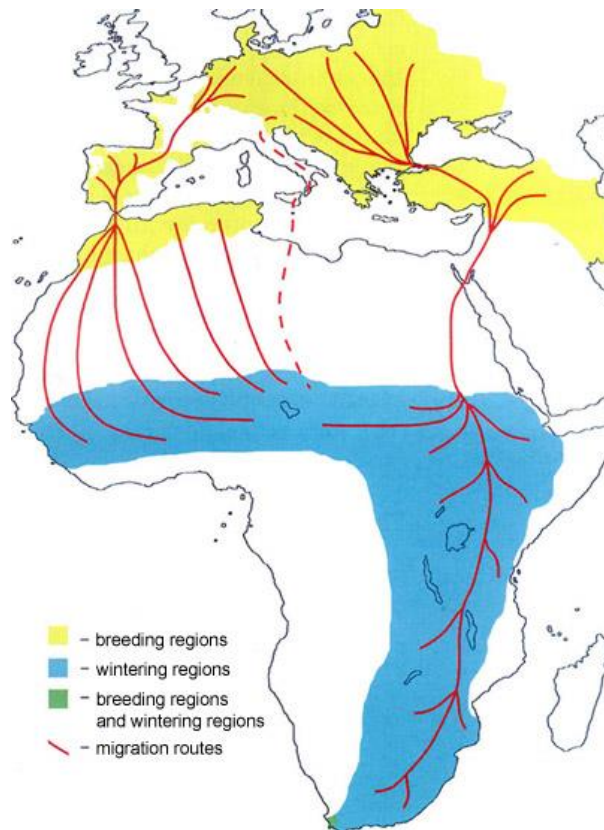

Wintering regions

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Oblast alochtonního výskytu a oblast rozmnožování – čáp bílý (*Ciconia ciconia*)

breeding areas

Typy areálů

Endemité – indikátory, jedinečný výskyt – druhy, které se vyskytují jen v dané oblasti, lokalitě, nejvíce ostrovy nebo izolované oblasti hor (Austrálie, Amazonie, Tichomořské ostrovy, Andy, Sardinie, apod.....)

Relikt – svědek dob minulých nebo vymírající druh - organismus, který byl v minulosti mnohočetně rozšířen a zůstal na vhodném stanovišti

refugium – útočiště, prostor kde vymírající druh nachází vhodné podmínky (tzv. živé fosilie)

Glaciální relikty

ostružiník moruša

modráček tundrový

bělokur horský

Druhy endemické

panda velká (*Ailuropoda melanoleuca*)

tučňák galapážský
(*Spheniscus mendiculus*)

lipnice jesenická (*Poa riphaea*)

Typy areálů

Vikarianti (vikarizace) – zastupování (nahrazování) příbuzných druhů živočichů nebo rostlin na podobných stanovištích v různých zeměpisných oblastech nebo v čase (ježek, vrána, havran, agama, leguán, hroznýšovité)

1) různé geografické oblasti – geografická vikariace 2) různé stanoviště – ekologická vikariace 3) časová vikariace 4) vikariace analogická

Invaze – masové migrace živočichů (pravidelné, nepravidelné) – nedostatek potravy, přírodní katastrofa, cyklické přemnožení hlodavců (saranče stěhovavé, ořešník kropenatý, lumík, hraboši)

Erratický výskyt – (důvod přesunu na nové stanoviště zatoulání, zabloudění)

Vikarianti (příklady druhů)

bizon – zubr

ježek západní – ježek východní

vrána obecná – vrána šedá

kuňka žlutobřichá – kuňka obecná

agama – leguán

Vikarianti ježek z. vs. ježek v.

ježek západní (*Erinaceus europaeus*)

ježek východní (*Erinaceus roumanicus*)

Změny areálů

Zmenšování areálů

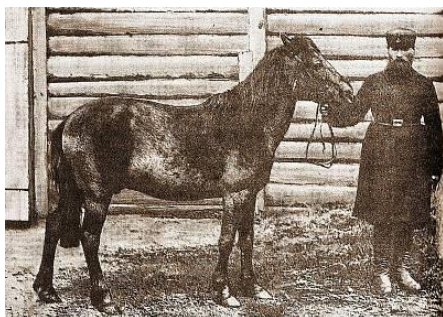
1) Klimatická změna

2) Lidské aktivity: pytláctví, změna životního prostředí a podmínek druhů (deforestrace=odlesnění, urbanizace=nárůst zástavby, intenzivní zemědělství=agrocenózy, chmelnice, sady, ...)

Migrace pasivní

(foresie) – štítovec lodivod, sasanka vs. krab, roztoči vs. hmyz

Zmenšování areálu až vymírání

divoký kůň Tarpan

moa (1500)

pratur (1681)

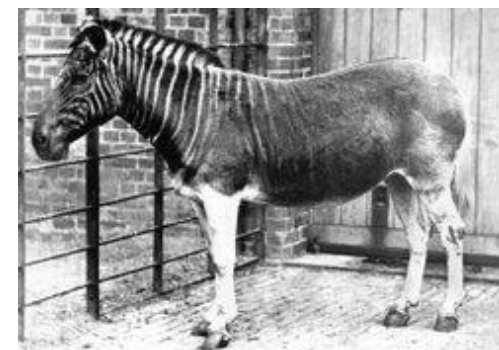
dronte mauricijský (1662),
blboun nejapný

<http://wildanimals.blog.cz/0709/vyhubeni-a-vyhynuli-zivocichove-o>

<http://www.volny.cz/richardhorcic/clanky/Blboun/nejenom blboun.htm>

medvěd atlaský

zebra kwaga (18..)

vakovlk tasmánský (1936)

Změny areálů

Změny areálů - dvě možnosti - rozšiřování, zmenšování, vyvoláno několika faktory

Zvětšování areálů – 1) změny klimatu atd., hrdlička zahradní (1950 většina stř. Evropy) – zvonohlík zahradní – (1840 u nás, 1967 Finsko)

2) člověk – a) záměrně pro chov

b) neúmyslné zavlečení při dovozu zboží – mandelinka (*Monomorium pharaonis*), plzák španělský (*Arion vulgaris*)

Zvětšování areálu

zvonohlík zahradní

hrdlička zahradní

mandelinka bramborová

Živé fyto fosílie

Austrálie – 1994 – Wolemie vznešená

Ginkgo biloba – řazen do třídy jehličnany (dvoudomý)
Do druhohor na celé severní polokouli
(Amerika před 7000 lety, Evropa <3000 let)

Metasekvoje čínská – opadavý jehličnan,
čeleď tisovcovití – 1941 popsán (Čína)
(vyhynulý na konci 2H až 3H)

Davidie listenová kapesníkový strom,
strom duchů 19. století (Čína)

Živé zoo fosílie

sliznatky

hoacin chocholatý (kur cikánský – podle Brehma), ptačí přežvýkavci, (žíví se převážně listím)

Ježura – ptakořitní (vajíčka), má vak

Haterie novozélandská (3 oči, struna hřbetní,...)

ptakopysk podivný (1798 popsán) řád ptakořitní, jediný savec > klade vajíčka, jedová žláza (s ježurou teplota 30-32°C)

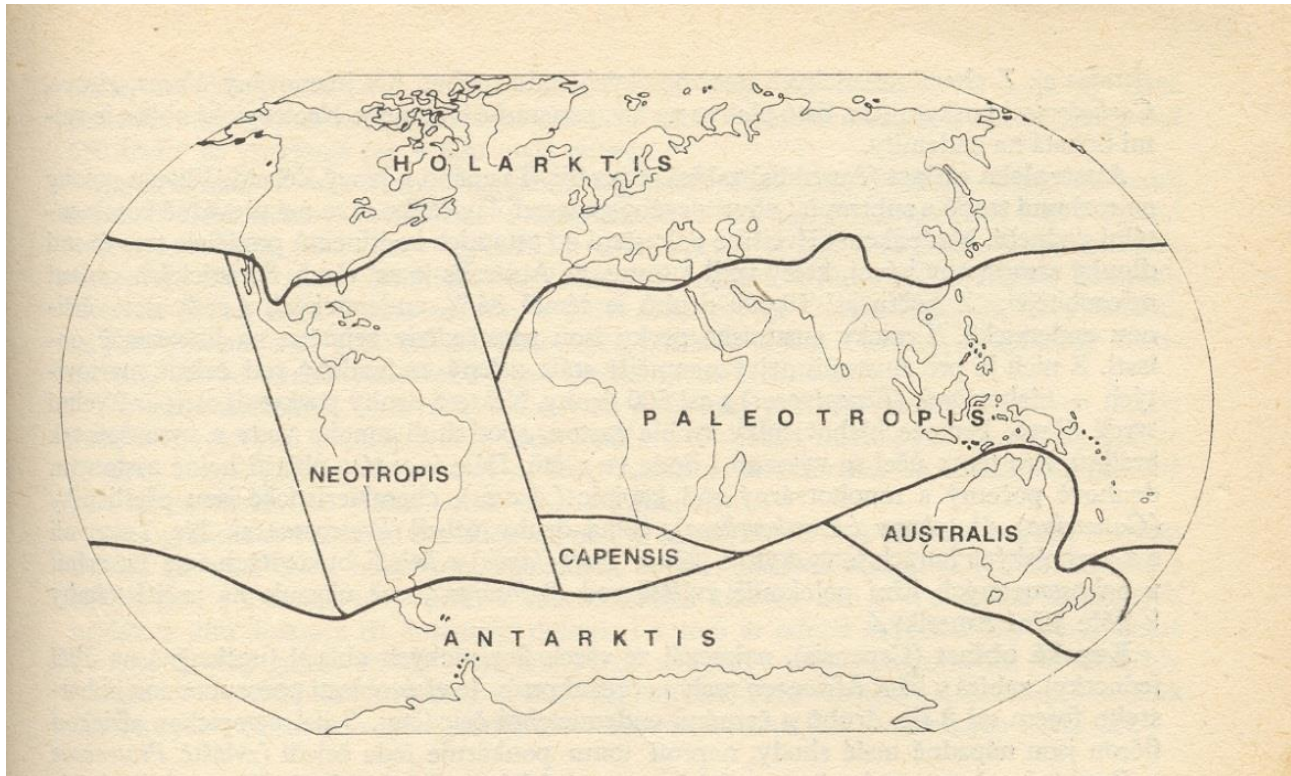
Zoofosilie - Latimerie podivná (*Latimeria chalumnae*)

Komory 1938
(lalokoploutvá,
180cm, 90kg,
Komory)

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Rozšíření organismů – fyto

Oblasti, podoblasti,
provincie, obvody

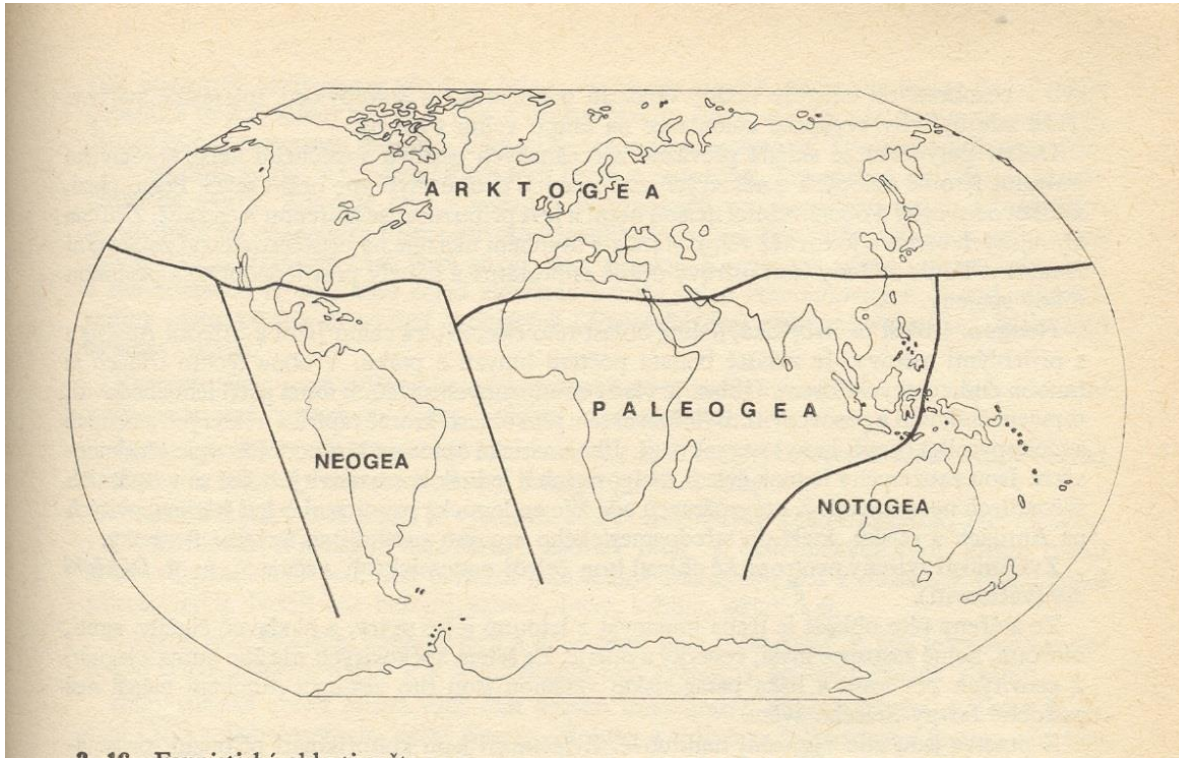
**Holarktická,
Eurosibiřská
podobl.,**

**Středoevropská
provincie**

**(ponticko-
panonský),**

**4 obvody
(hercynský,
sudetský,
karpatský,
xerothermni)**

Rozšíření organismů - zoo

Říše, oblasti,
podoblasti,
provincie

Arktogeia,
Palearktická
oblast,
Eurosibiřská
podoblast,
provincie: tundry,
tajgy, list.lesů,
stepí.

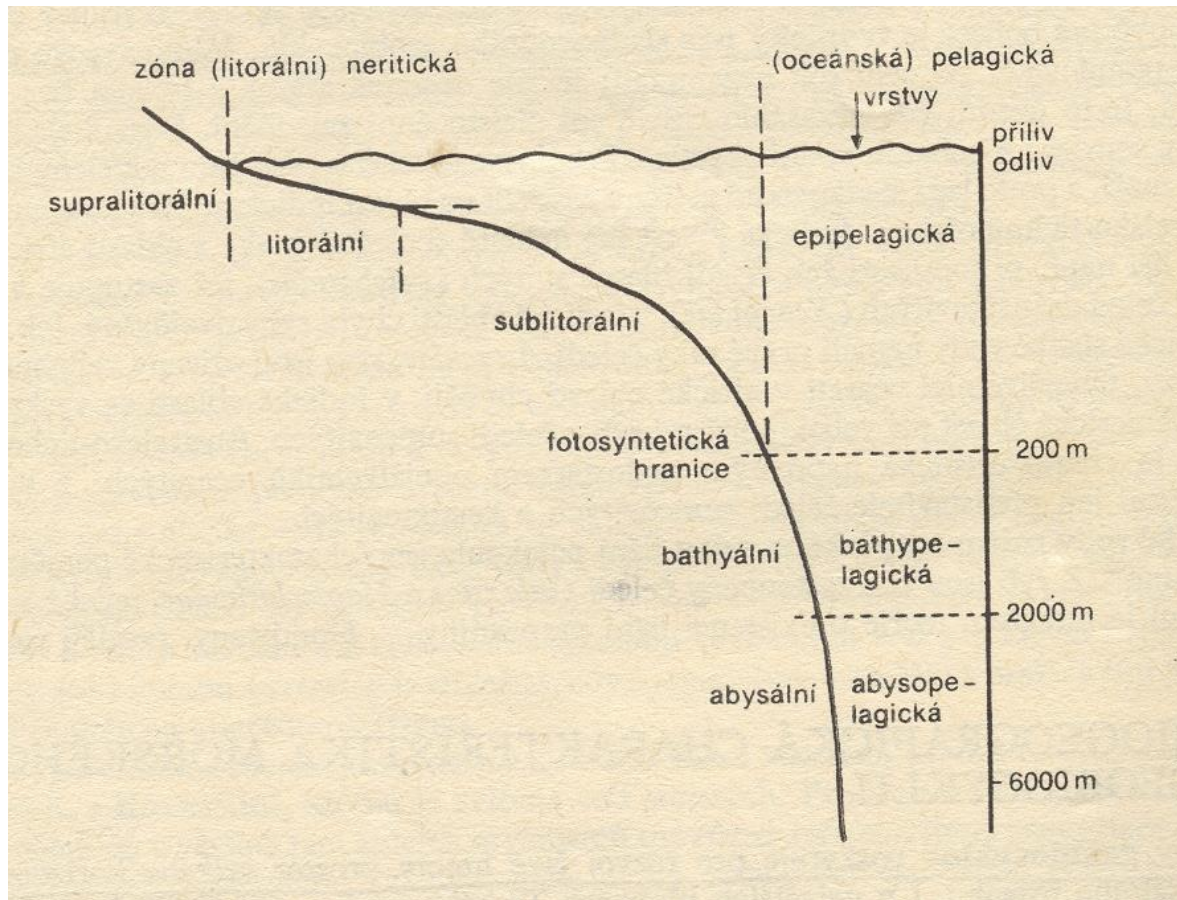
Rozšíření organismů - zoo

Biogeografické - na Zemi prostředí existence života

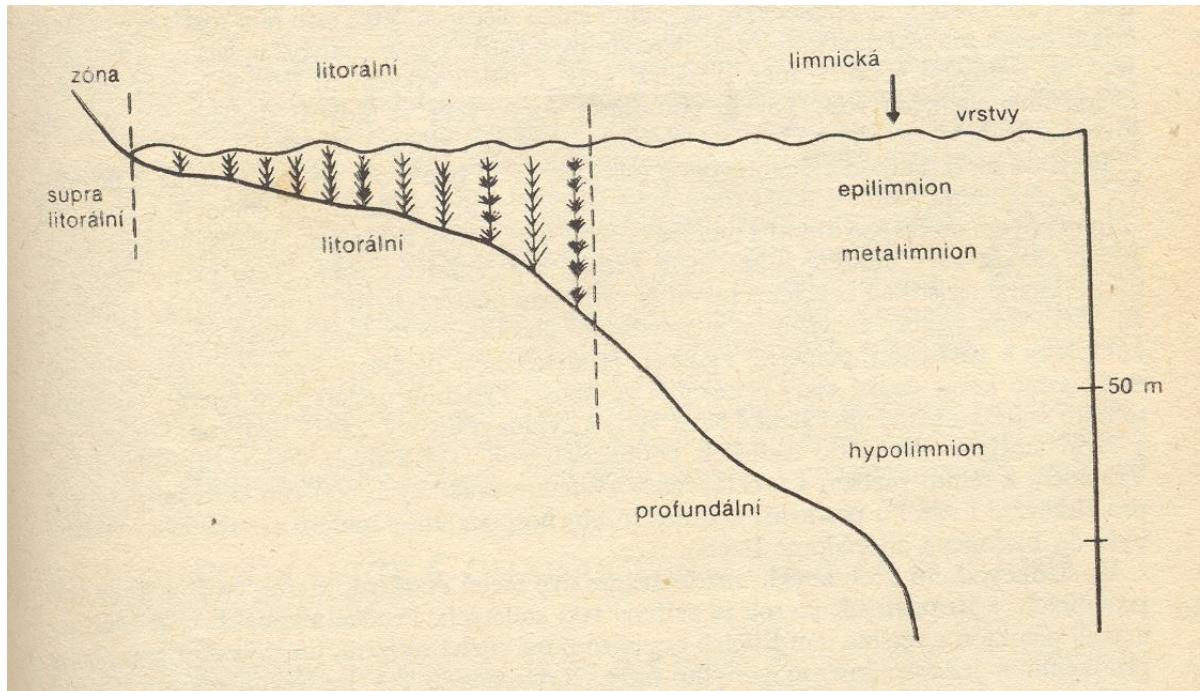
(3 základní existenční typy prostředí) - podle něj 3 tzv. geobiocykly

- **1. Mořský** - rozloha 71%, cca 96% objemu všech vod, průměrná salinita 3,5%

1. Mořský

2. Sladkovodní – limnický

0,3% rozlohy, úhrnný objem 7 600x menší než mořský, přechody brakické vody (euryhalinní druhy – tuleni, krab čínský), podzemní vody (macarát), intersticiální vody (však do dna a břehů), polštáře mechu, fytotelmy, periodické tůně

3. Pevninský

Pevninský geobiocyklus vychází ze 2 zákonitostí:

- šířkové pásmovitosti (klimatické pásy)
- výškové stupňovitosti (reliéf)

Celkem vymezeno 10-16 biomů, příklad 10 biomů:

- polární pustiny
- tundra
- bor. jehličnaté lesy (tajga)
- opadavé listnaté mírného pásma
- tvrdolisté lesy
- stepi
- pouště
- savany
- tropické střídavě vlh. lesy
- tropické deštné lesy

3. Pevninský

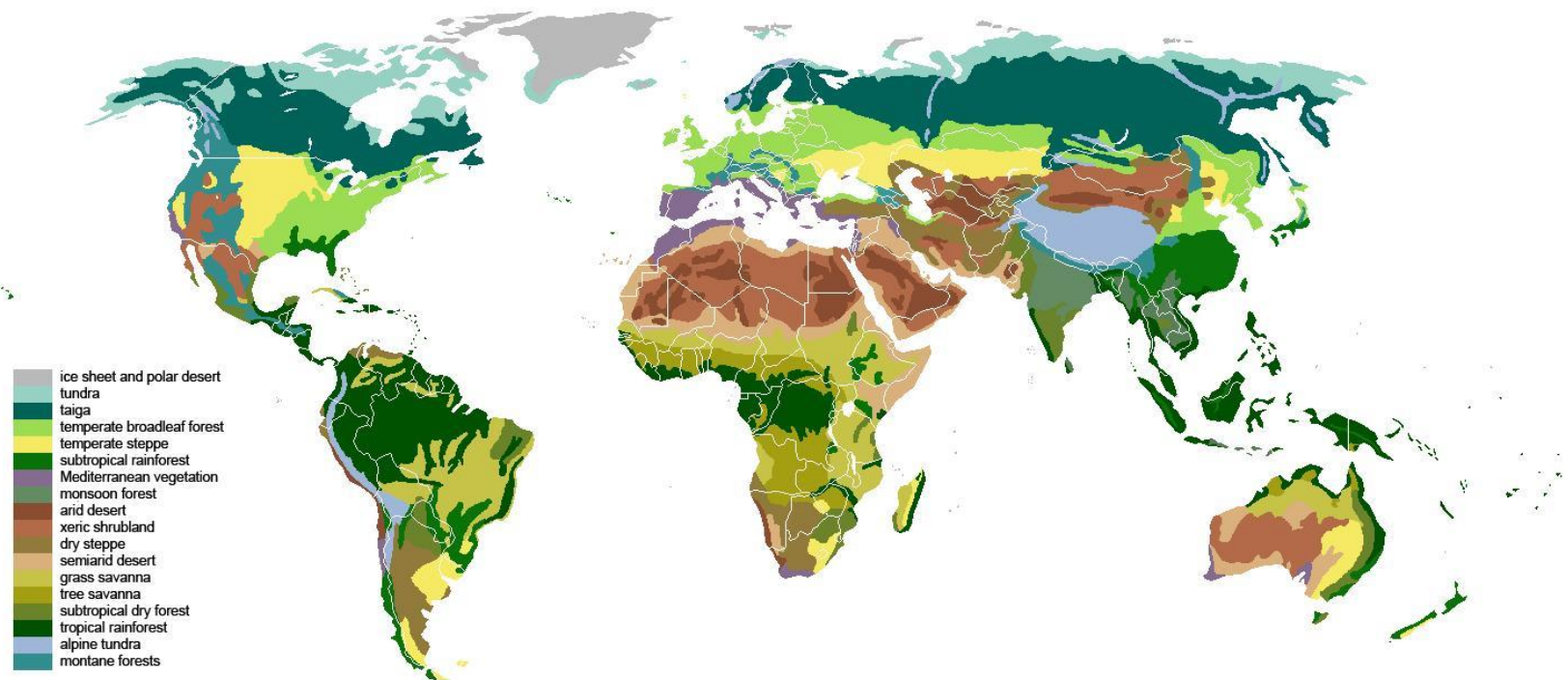
Geobiomy (biomy) - vegetační pásy odpovídající svým rozšířením jednotlivým klimatickým pásům na Zemi.

Ekosystém širšího prostoru až regionálního rozsahu

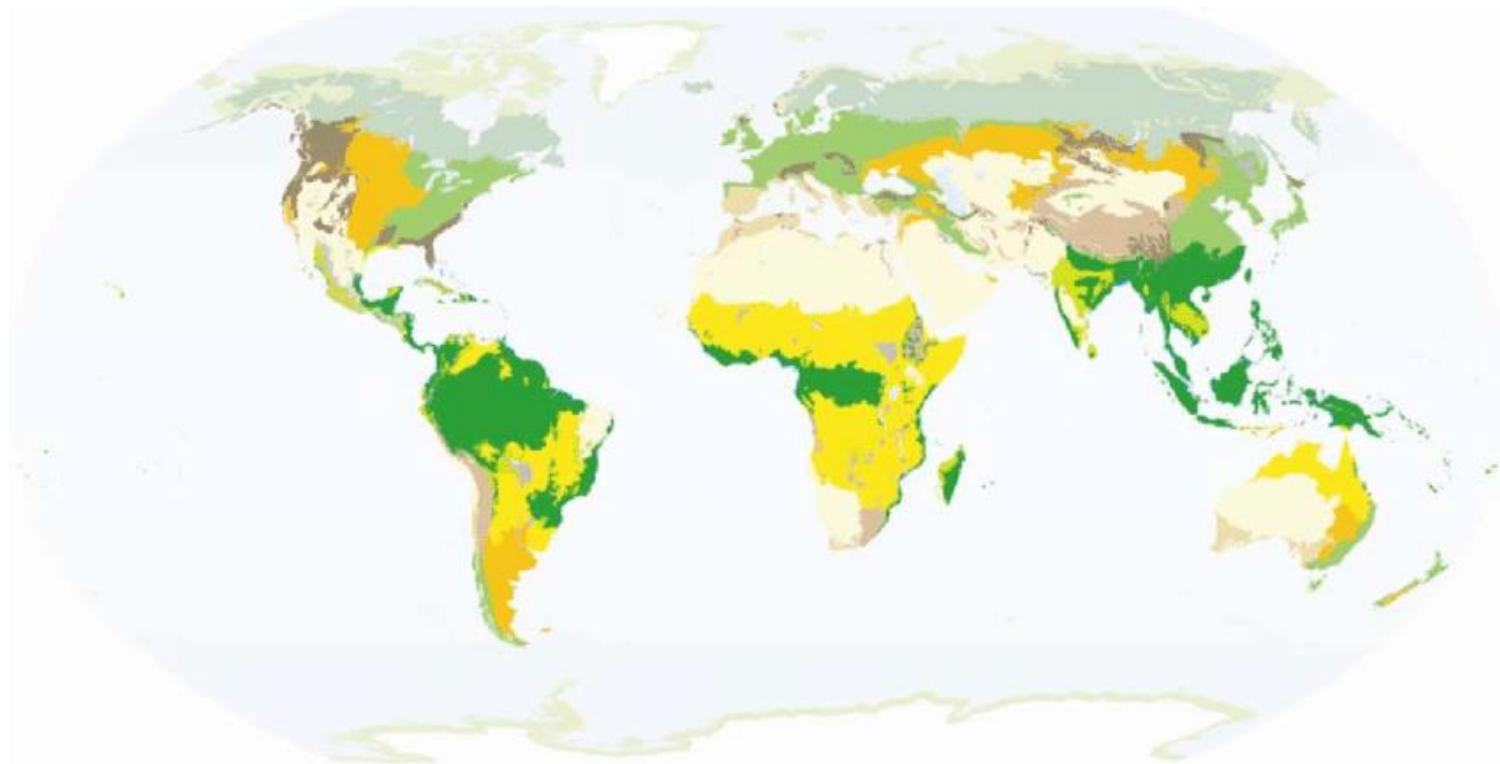
Zonální – makroklima / klimatických klimax

Azonální - edafický klimax, hluboká říční údolí

Zonální (šířková) pásmovitost

Biome | Definition, Map, Types, Examples, & Facts | Britannica

Terrestrial biomes

- Tropical and sub-tropical moist broadleaf forests
- Tropical and sub-tropical dry broadleaf forests
- Tropical and sub-tropical coniferous forests
- Temperate broadleaf and mixed forests
- Temperate coniferous forests
- Boreal forests / Taiga
- Tundra
- Mediterranean forests, woodlands, and scrub

- Tropical and sub-tropical grasslands, savannas, and shrublands
- Temperate grasslands, savannas, and shrublands
- Montane grasslands and shrublands
- Flooded grasslands and savannas
- Mangroves
- Deserts and Xeric shrublands
- Rock and ice

Source: Millennium Ecosystem Assessment

Zonální pásmovitost

- vegetační pásy odpovídající svým rozšířením jednotlivým klimatickým pásům na Zemi se nazývají biomy.

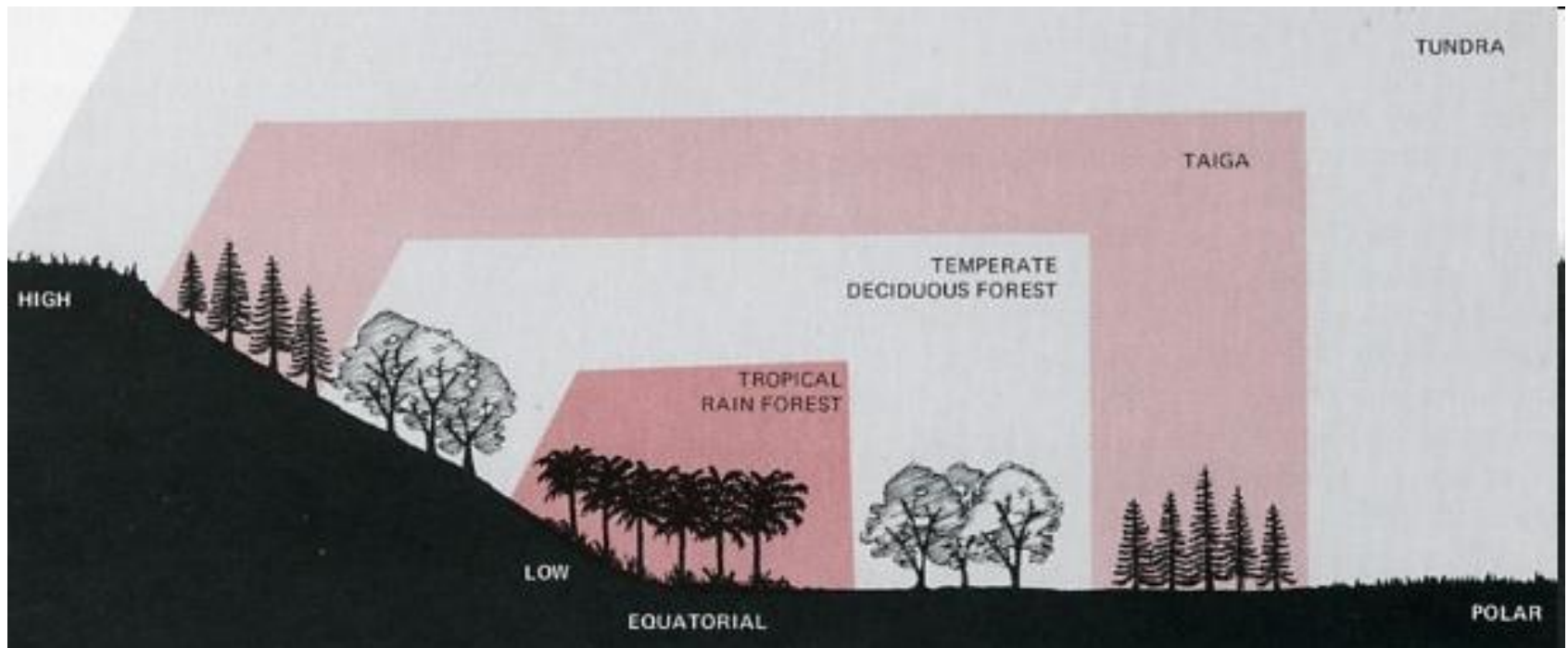
Ekosystém širšího prostoru až regionálního rozsahu

Zonální = makroklima = klimatických klimax

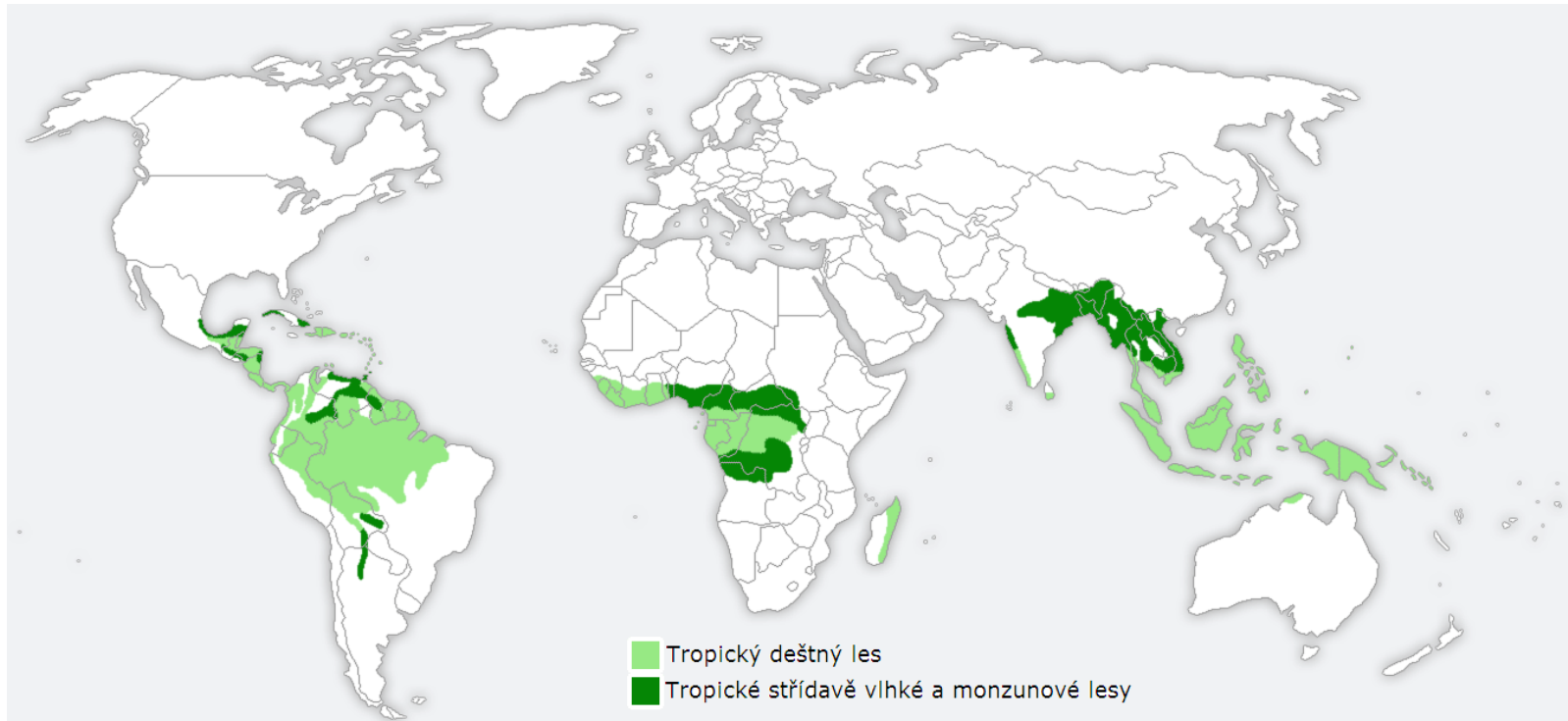
Azonální = edafický popř. klimatický klimax

- http://www.blueplanetbiomes.org/world_biomes.htm

Zonální a vertikální model pásmovitosti

Tropické deštné lesy, střídavě vlhké lesy a monzunové lesy

Tropické deštné lesy – niva Amazonky

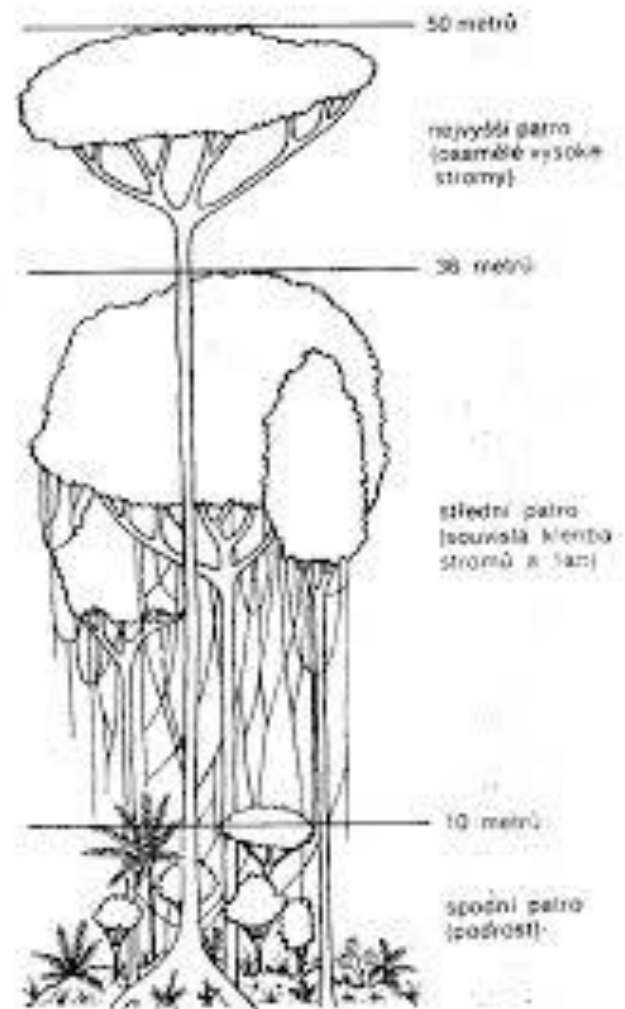
autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Tropický deštný

les,

vegetační patra

Tropický deštný les

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

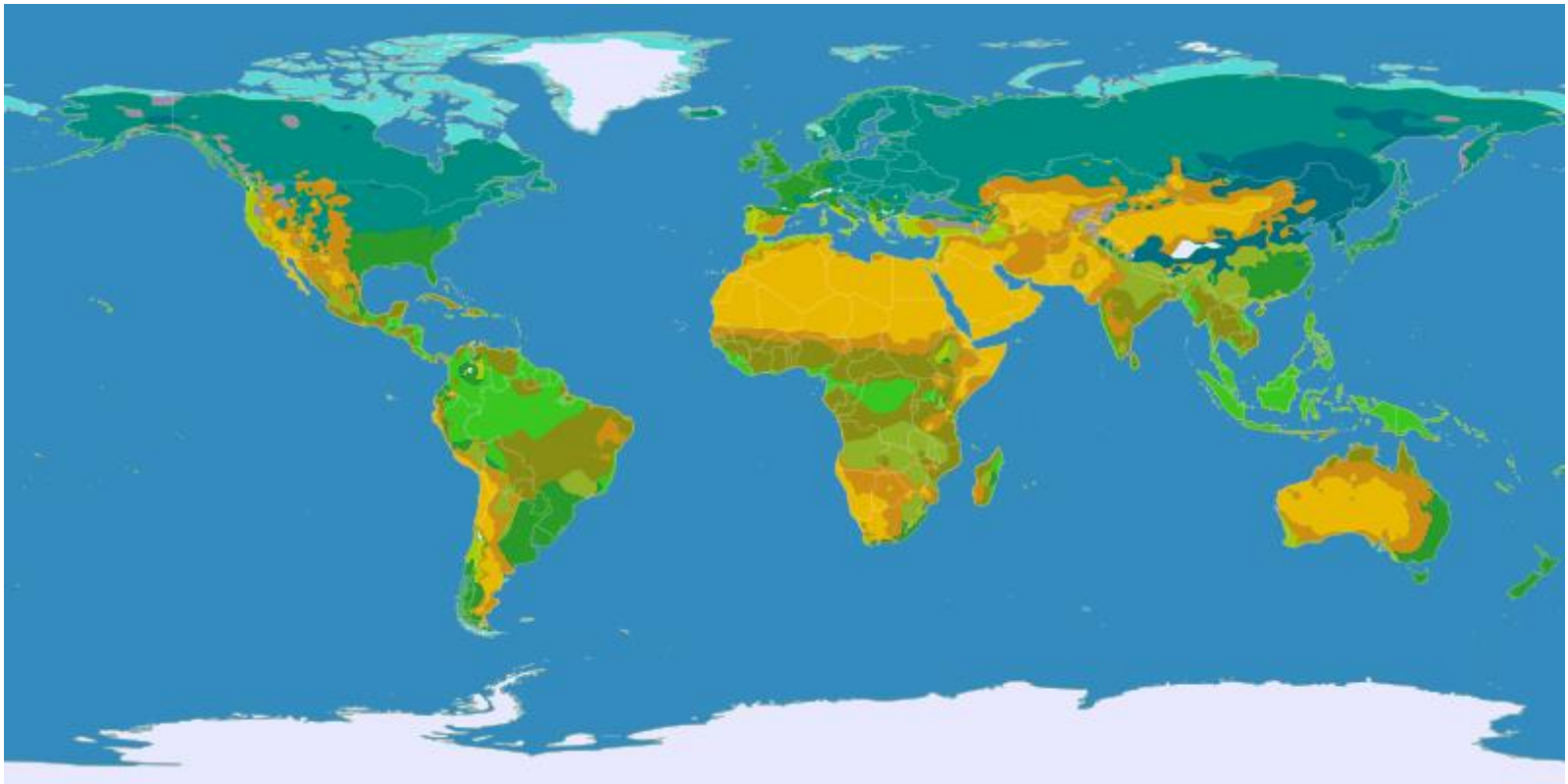
Queensland – Austrálie,
[wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)

Tropický deštný les - primáti

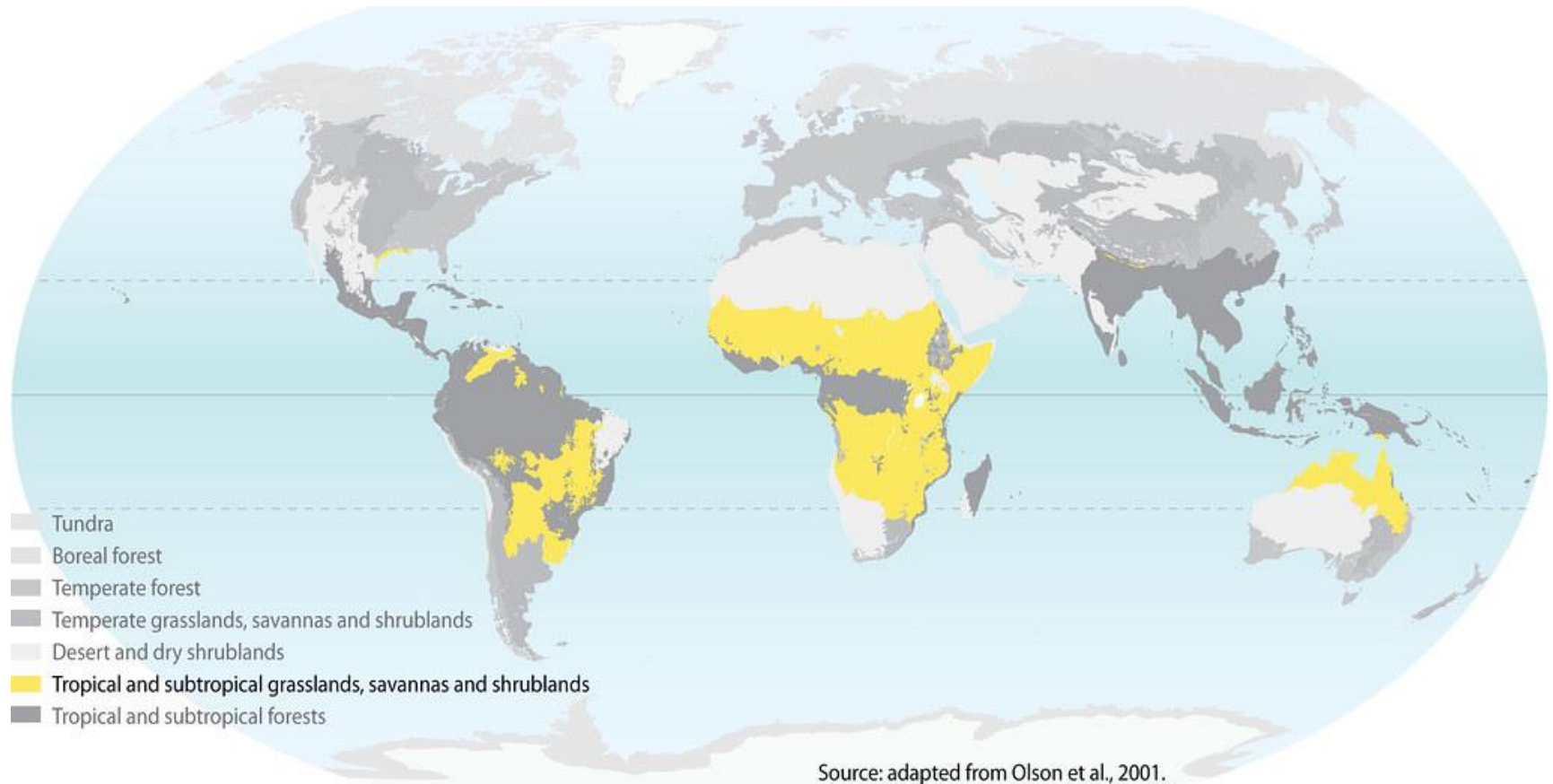
Kahau nosatý, Borneo

Savany

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Savany

Savany

Vlhké savany

2 – 4 metry vysoké traviny

(tzv. sloní tráva)

ojedinělé stromy

Suché savany

1 – 2 metry vysoké traviny

Afrika – ojedinělé stromy

(baobab)

Austrálie – ojedinělé stromy

(blahovičnický = eukalypty)

Eukalyptus

baobab

Savany

Afrika

- akácie (mladé plody stromové akácie obsahují kyanid – rostlina je tak chrání před předčasným spasením býložravci)
- *Miscantus gigantea* (tzv. sloní tráva)

Akácie (Zdroj: pixabay.com)

sloní tráva

Savany

Afrika

zebra, žirafa, antilopa, pakůň, lev, nosorožec,
slon

Jižní Amerika

mravenečník, pásovec, puma, jaguár, vlk hřívnatý

Austrálie

klokan, koala, pes Dingo

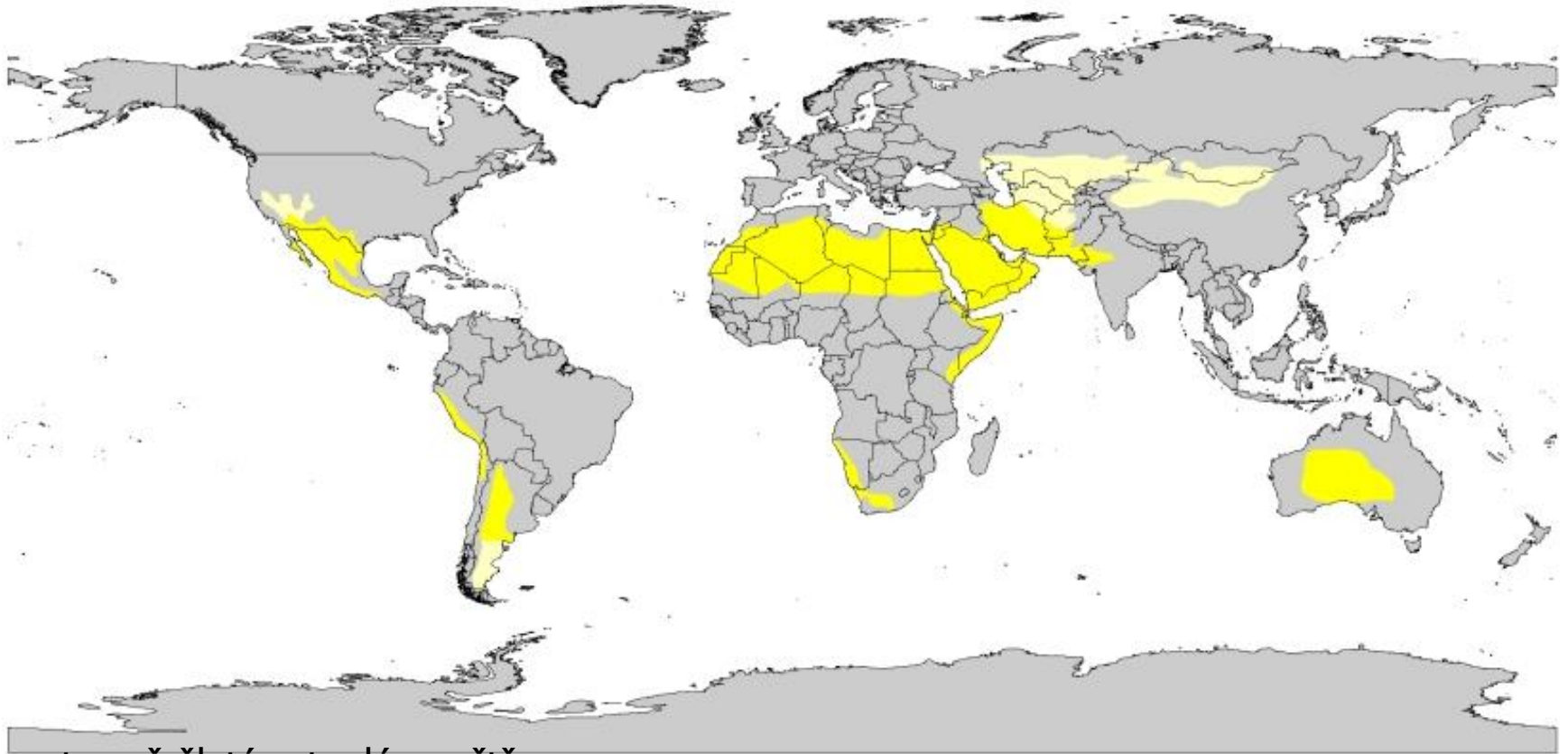
SAVANY

- Trnové savany (JZ Afrika poblíž Kalahari)
- V případě dostatku vody lze využít pro zemědělství
  - ▣ proso, čirok, batáty, bavlník
- Využití pro pastevectví
- **Místní názvy savan:**
  - ▣ Llanos – Venezuela, Kolumbie
  - ▣ Campos – Brazílie

bavlník

Pouště

tmavě žlutá – teplé pouště
světle žlutá-studené pouště

Pouštní a polopouštní oblasti

Pouště a polopouště

Rozšíření (21% povrchu pevnin)

Tzv. teplé pouště (hot deserts)– subtropické – 20-30° s. a j.š., temperátní „winter cold deserts“, pobřežní mlžné pouště „fog deserts“

Klimatická charakteristika

Aridní klima, výpar překračuje srážky (10x a více), < 200mm (výpar až 5000 mm), podle výparu a srážek – extrémně aridní, aridní, semiaridní. Teplota 50°C v prachových bouřích i více. Teplota povrchu písku 60-70°C. Vlhkost 10-20%. větrná eroze, anemochorie – pouštní běžci .

Průměrná roční 5-10°C. letní průměr > 20°C. Množství srážek do 300mm.

Půdní typy

Hromadění solí – halisoly,

Georeliéf

Hamada – skalnaté plošiny

Serir nebo reg – kameny se štěrkem

Erg – písky

Jílové pouště

Slané pouště – dna slaných jezer

Okrsky – vádí, oázy, bajada – aluviální pánve - srážková voda z wadi

Fyto

Pokryvnost vegetací polopouště - max. 25 % plochy půdy nebo hornin

Therofyty – přes 60 % rostlin, xerofyty – agave, aloe, chřest, kosmatec, kapara trnitá, asparagus, Carnegie gigantea – národní rostlina

Arizony - kaktus, opuncie, yucca, akácie, saxaul

Sahara – cca 3 000 druhů cév. rostlin , Karoo-Namib – 5 000 druhů , Austrálie – 1 200

Zoo

Adaptace na noční aktivity, podzemí, estivace

Koncentrace moči, velbloud schopnost přehřátí,

Opylovači – brouci

saxaul

palma datlová

[Sonská poušť
masdemx.com](http://masdemx.com)

Kvetoucí kaktus (*Opuntia basinalis*) Sonská poušť

ANZA-BORREGO DESERT STATE PARK

velbloud

moloch
skvrnitý

zmije písečná

tarbík

pískomil

štíř

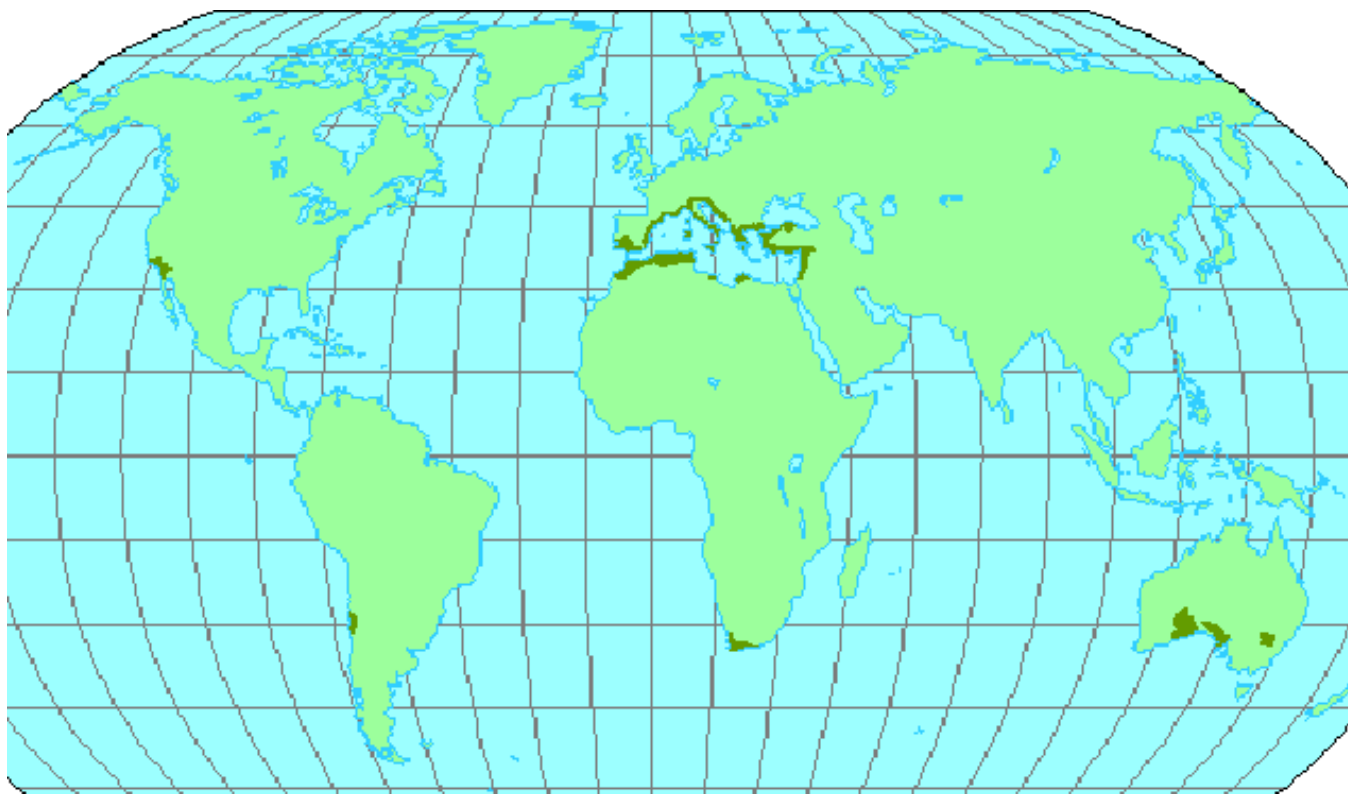

přímorožec arabský

fenek

Tvrdolisté lesy

autor prezentace, datum prezentace, univerzitni oddeleni, fakulta, adresa

Tvrdoolisté lesy

Rozšíření

1.) Východ S. Ameriky 2.) Evropa bez Středozeří, Skandinávie, Vých. Ruska 3.) Vých. Asie
4.) Chile .....30-50° s. a j.z.s.

Klima

Mírné (temperátní) klima. 4-6 teplejších měsíců, průměrná červencová teplota kolem, nebo nad 20°C. Průměrné roční cca 10°C, kontinentalita zvyšuje extrémy. Srážky 500-1 500 mm. Klima krajiny se významně změnilo díky odlesňování (zemědělství).

Půda

hnědé lesní půdy, ilimerizované, změna zemědělskou výrobou

Biota

dominance - stromy a keře s opadavými listy, a dobře chráněnými obnovovacími orgány, výskyt jarního a letního aspektu!!! Vertikální členitost vegetace (obvykle 3 patra - stromové, keřové, bylinné)

Stromy: lípa, dub, buk, javor, ořechovec

S. Amerika – buk velkolistý, javor cukrový (sever), jih (dubo-kaštanovníkové lesy; *Castanea*), západ (dubo-ořechovcové lesy; minimálně 10 druhů dubů, 5 – druhů ořechovců *Carya*)

V.Asie – buky, jasany, javory, jeřlín japonský, pajasan žlaznatý,

J.Amerika – pabuky (*Nothofagus*)

Tvrdoolisté lesy

Rozšíření (1,8%)

□ Biota

Dominantní producenti – stromy a keře (stromy výška do 20m)-
stálezelené – dub cesmínolistý, korkový, olivovník, žumara nízká,
borovice pinie, cedr, cypřiš vždyzelený, eukalyptus, růže, pistácie,
vavřín, kaštanovník setý, myrta, zimostráz vždyzelený,

□ Zvířena

Středomoří - muflon, daněk, koza bezoárová, obecně - množství plazů a
teplomilné zvířeny, v minulosti i lev berberský - Středomoří

Sekundární lesy – pařezové matoral (macchie, garique, tomillares, fynbos....)
– většina lesních porostů ve Středomoří využita na stavbu lodí (antika). Místo nich křovité
formace v různých částech středomoří mají místní názvy (fynbos – Jižní Afrika, chaparral
– JZ U.S.A., tomillares – Španělsko, garriques – jih Francie, phrygana – Recko, balkán –
šibljak.

Užitkové rostliny - citrusy, mandloně, broskve, meruňky, olivovník, vinná réva,
fíkovník smokvoň, dub korkový, ořešák, morušovník, líska turecká, koření a aromatické
byliny (levandule, šanta, šalvěj, yzop, bazalka, meduňka, dobromysl - ....., vavřín,
lékořice). Květiny – Afrika – pelargonie, frésie, mečík, pistácie, kaštanovník setý,

olivovník

fíkovník smokvoň

pistácie

granátovník

cedr

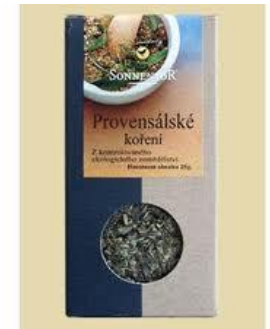
dub kermesový

dub korkový

mandloň obecná

levandule

cypríše

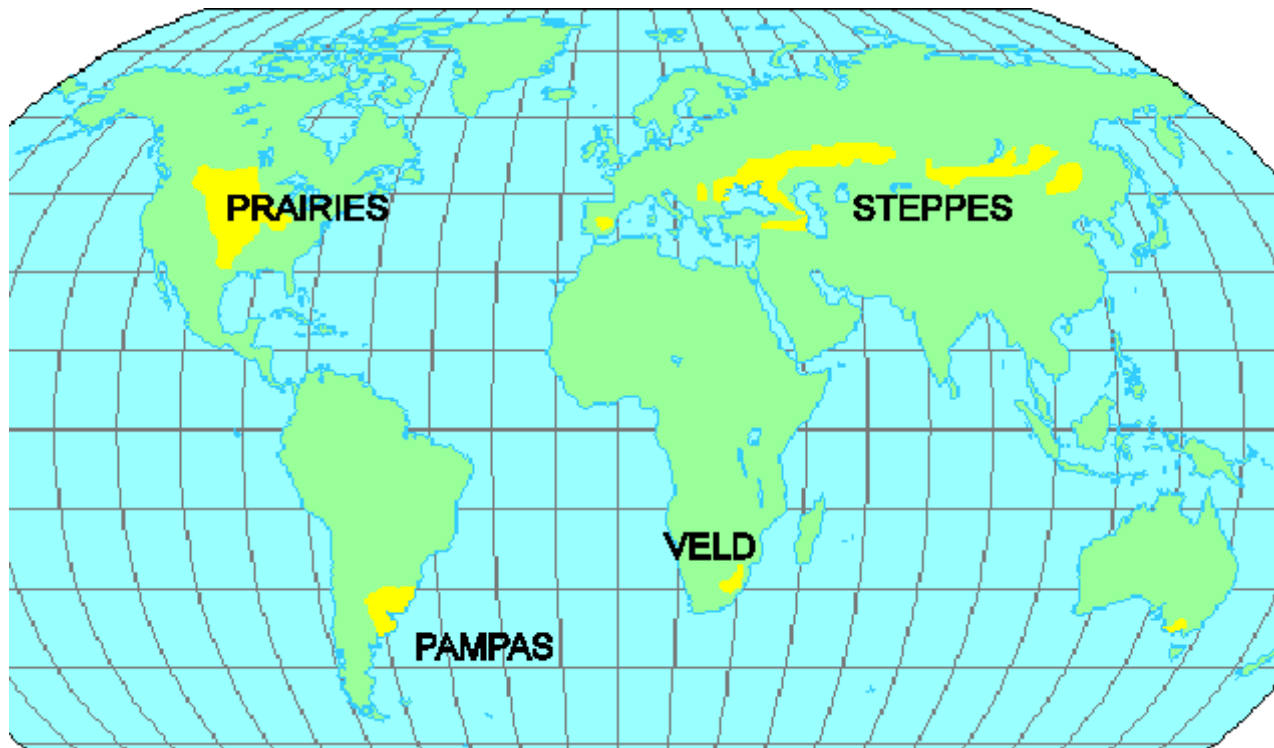

borovice pinie

citrusy

Stepi

Step – severoad

[Endangeredwonders.org](https://endangeredwonders.org)

[North American Sagebrush Steppe | Wrangle](#)

Stepi

- Mapa asijských a evropských stepí:
- [The Steppe | Map, Biome, Eurasia, Peoples, & Animals | Britannica](#)

Stepi východoasijské

mongolská step (zdroj:pixabay.com)

Stepi

- **Rozšíření**

Severní Amerika – prémie, Jižní Amerika – pampy, Afrika – veldy, Ázie – stepi, Austrálie

- **Klima**

Srážky kolem 200 mm, chladné až mrazivé zimy, suchá a horká léta. Průměrné roční teploty méně 6 °C, vláhá z tání sněhu

- **Půda**

- Nejúrodnější půdy černozemě, hnědozemě méně arenozemě...

- **Biota**

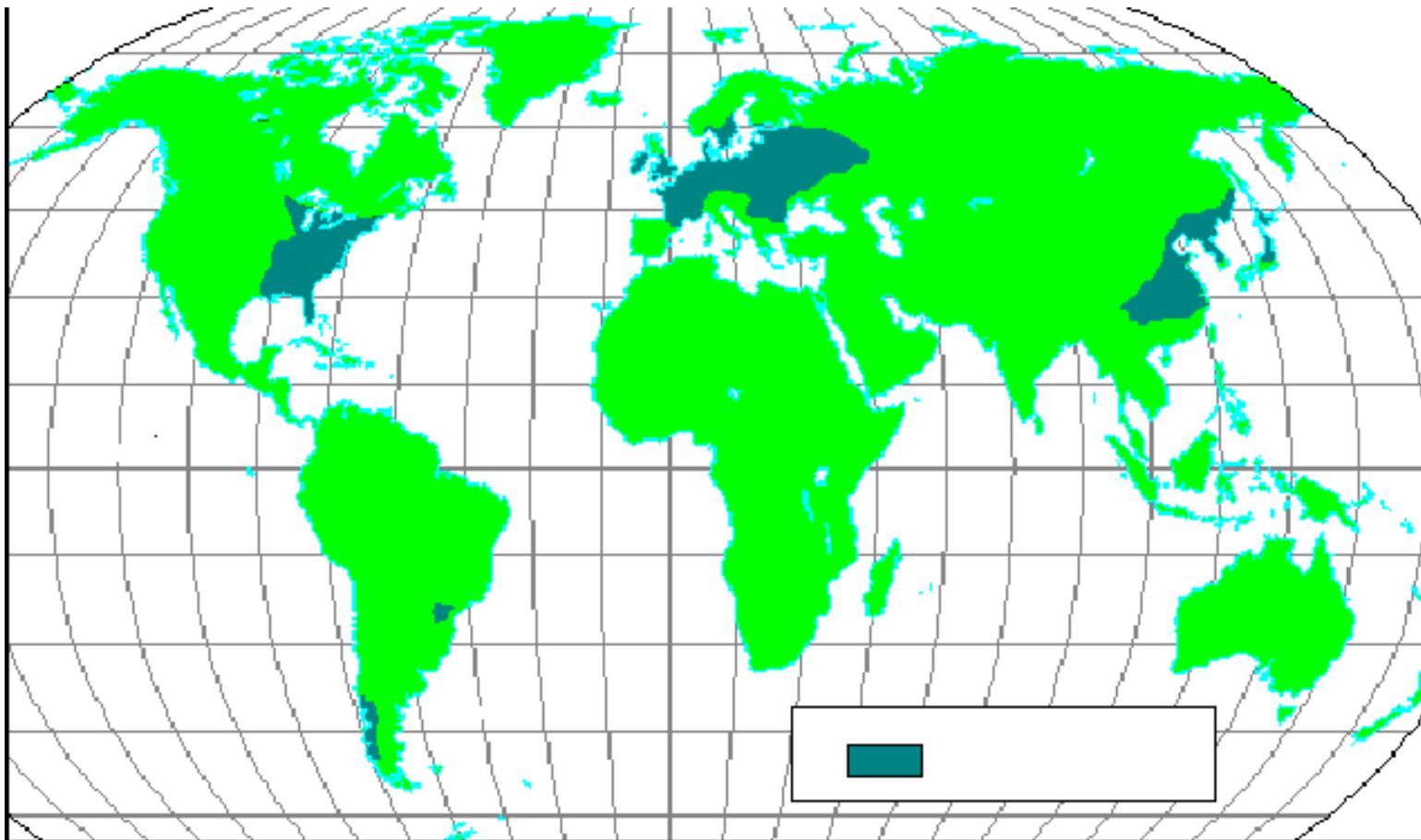
Rostou především traviny, minimum lesů

- **Zvířena**

bizon, zubr, sysel, křeček, kůň Przewalského

Temperátní listnaté lesy mírného pásma – opadavý širokolistý les (Temperate broadleaved forest)

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

- ▣ Lesy u kterých přesahuje 75% listnatých stromů
- ▣ Oblasti - střídání 4 ročních období
- ▣ Do 1 000 m nad mořem
- ▣ Od 18. století obývá

- ▣ Vznik v dobách ledových ze sprašových ploch
- ▣ Výskyt ve střední Evropě
- ▣ Listnaté lesy vypalovány za účelem pěstování plodin

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

- ▣ Lesy u kterých přesahuje 75% listnatých stromů
- ▣ Oblasti - střídání 4 ročních období
- ▣ Do 1 000 m nad mořem
- ▣ Od 18. století obývá

- ▣ Vznik v dobách ledových ze sprašových ploch
- ▣ Výskyt ve střední Evropě
- ▣ Listnaté lesy vypalovány za účelem pěstování plodin

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

□ Rozšíření

45s.š -55s.š. Evropa, Amerika – 35-55, Jižní Amerika 30-40j.š., kousínek i N.Zéland

□ Klima

Aridní mírné klima se studenou zimou.

Průměrná roční 5-10°C. letní průměr > 20°C. Množství srážek do 300mm.

□ Půda

Reliéf ovlivněn sedimentárními horninami (spraš) – hnědozem, kambizem. Procesy salinizace.

Podzemní biomasa 10x vyšší než nadzemní. Organická složka stará několik tisíc let.

□ Biota

Trávy (kavyl, lipnice, kostřavy), tulipány, kosatce, pivoňky, šalvěj, hyacinty, pelyňky

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

- dub letní,, habr, jasan, jilm, buk, jedle, borovice
méně zastoupeny - vrby, olše, topoly či břízy, líska, hloh - strom/keř z čeledi
růžovitých

Temperátní listný les

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

■ Zoo

- Sysel, svišť stepní (1 zvíře 60m chodeb), pískomil (léto – estivace), morče, ...
- Šelmy – tchoř, kojot, šakal, liška, vlk, jaguár, vlk hřivnatý,
- Býložravci – sajga tatarská, osel, kůň, gazela, zubr, bizon, vidloroh, lama guanako,

Temperátní listnaté lesy mírného pásma

sajga tatarská

vidloroh

vlk hřivnatý

morče *Cavia aperea*

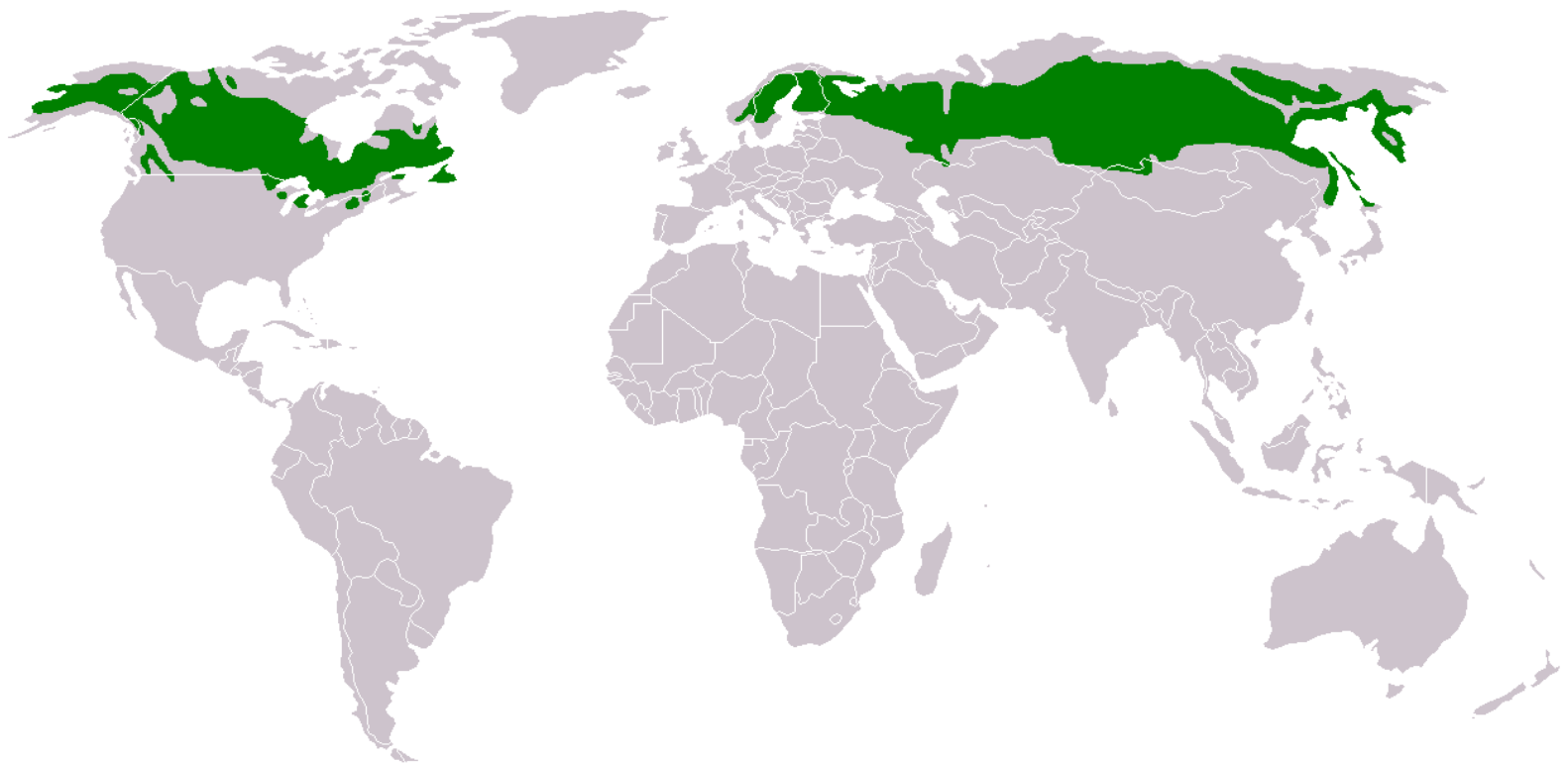
lama guanako

svišť stepní

Boreální lesy (tajga)

Boreální lesy (tajga)

- Pouze na severní polokouli
- Velké teplotní rozdíly mezi létem a zimou
- Průměrná roční teplota -5 až 5°C
- Málo srážek (roční úhrn srážek 450-600 mm)
- Vegetační období trvá 1-4 měsíce
- Nejrozšířenější – na Sibiři, dále v Kanadě a USA (Aljaška)

Boreální lesy (tajga)

- Permafrost
- Zamokřené plochy, močály
- Stromové patro
  - ▣ Jehličnaté lesy: borovice, jedle, modříny, smrky
  - ▣ Listnaté lesy: břízy, jeřáby, olše, topol osika
- Keřové a bylinné patro
  - ▣ brusnice borůvka, brusnice brusinka, vřes obecný

Boreální lesy (tajga)

- Permafrost
- Zamokřené plochy, močály
- Stromové patro
  - ▣ Jehličnaté lesy: borovice, jedle, modříny, smrky
  - ▣ Listnaté lesy: břízy, jeřáby, olše, topol osika
- Keřové a bylinné patro
  - ▣ brusnice borůvka, brusnice brusinka, vřes obecný

Boreální lesy (tajga)

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Tajga - lesy

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Tajga - zoo

- medvěd (medvěd černý)
- los (los evropský)
- vlk obec (*Canis lupus fam.*)
- bobr evropský
- rys ostrovid

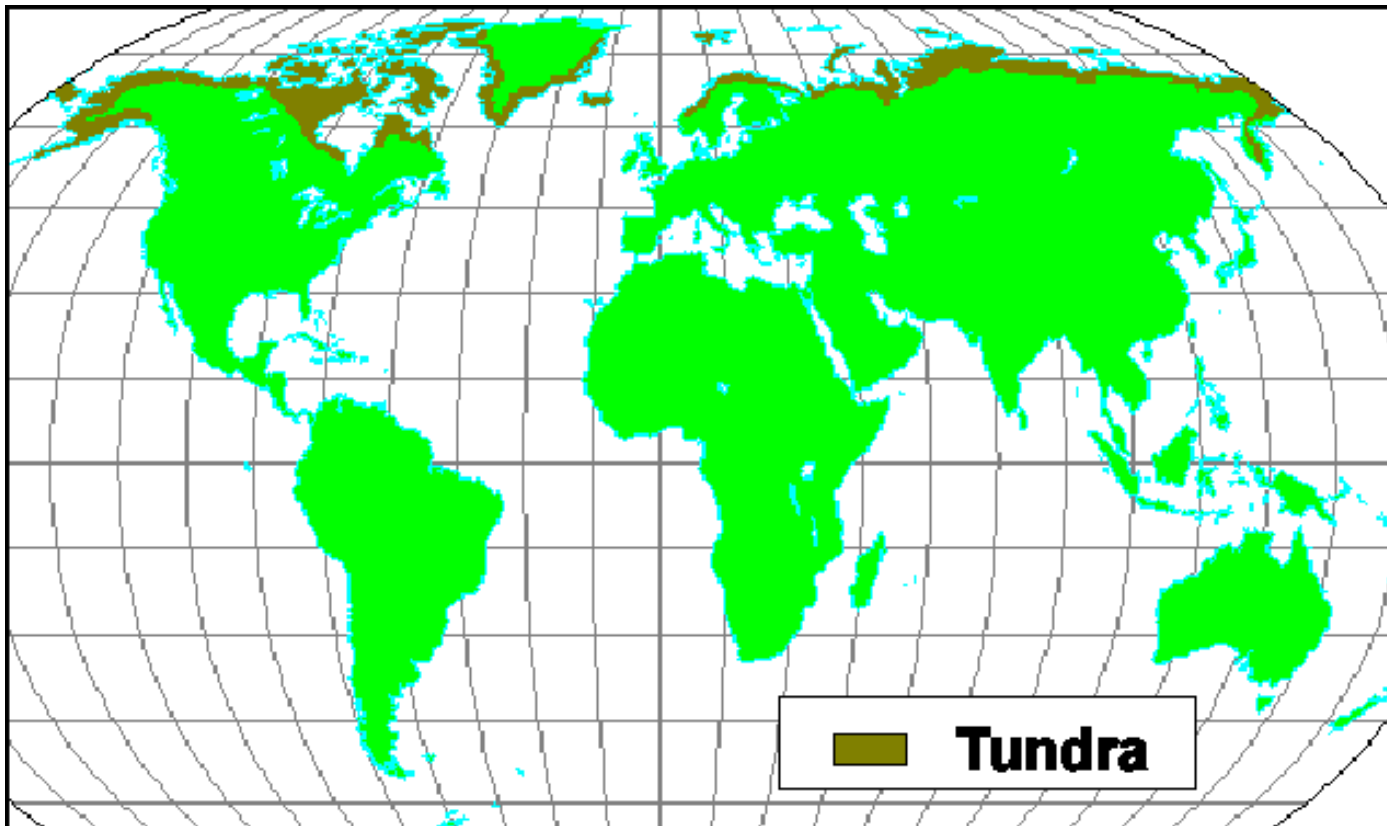

Tajga - zoo

Tundra

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa

Tundra

Rozšíření

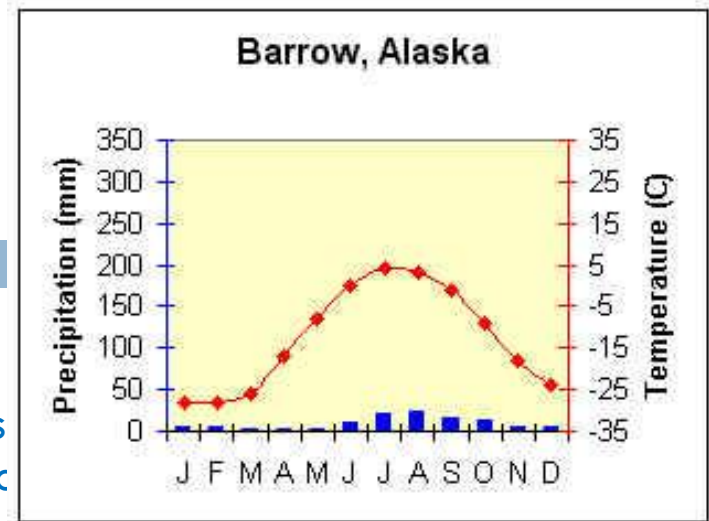
severní okraje kontinentů s. polokoule, Grónsko, Islandy, + alpská tundra (tzv. orobiom). Rozloha max. 10%.

Klima

extrémně krátké vegetační období (6 - 10 týdnů), maximum 4 měsíce
dlouhé chladné, tmavé zimy (6 - 10 měsíců, průměrná teplota -6 až -12°C)
srážky (200 - 300 mm)

Půda

permafrost,
fyzikální zvětrávání, nadbytek vody v létě (jen povrchová vrstva půdy)
pomalá mineralizace humusu

dutohlávka sobí - lišejníky

vřes

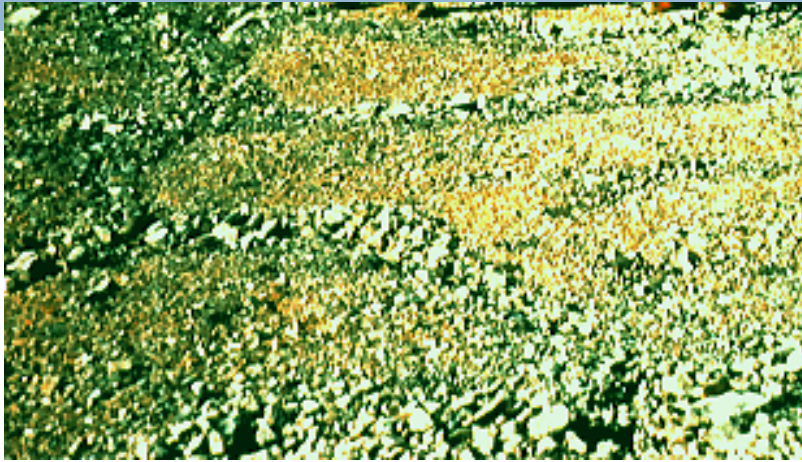

suchopýr

muchomůrka červená

Tundra

pižmoň

USFWS Photo

Very young Collared Lemming

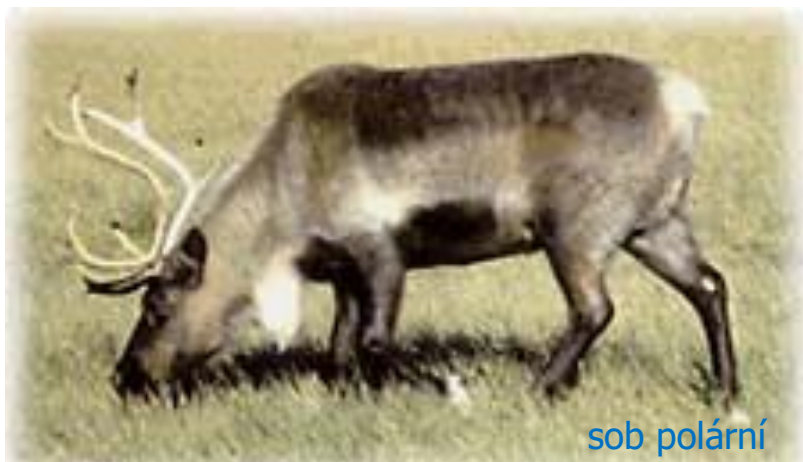
lumík

rybák dlouhoocasý
nejdelší migrace
Arktida - Antarktida

zajíc běláč

sob polární

Photo by Mrs. Marcia Sydor (Aaron's Grandmother)

bělokur - přepeřování

Polární pustiny

Arktida – tuleni, mroži, medvědi, velryby

Antarktida – tučňáci, velryby

Povrch bez vegetace, občas mechy a lišejníky

Klima

Goreliéf pokrytý povětšinu roku ledem a sněhem

Teploty pod nulou, teplotní minima méně než 50 stupňů Celsia

Nejnižší teplota určená pozemním měřením, $-89.2\text{ }^{\circ}\text{C}$, byla naměřená 21. června 1983 na tehdejší sovětské polární stanici Vostok v Antarktidě (nyní ruská polární stanice)

Děkuji za pozornost

autor prezentace, datum prezentace, univerzitní oddělení, fakulta, adresa